

LA POBRESA I LES INSTITUCIONS ASSISTENCIALS A LA BARCELONA MEDIEVAL

L'HOSPITAL D'EN GUITARD

Durant el període medieval, el desenvolupament dels hospitals i de qualsevol altra institució de caràcter assistencial, està plenament lligat a la tasca benèfica de l'Església. De fet, la literatura cristiana és plena de passatges i comentaris convidant a la pràctica de la caritat envers els malalts i desvalguts. En aquesta època cal valorar molt positivament el compromís que van adquirir els fundadors dels primers monestirs i canòniques, els quals en les seves respectives regles van remarcar la dedicació i actitud d'acolliment que havien de tenir els religiosos vers els pobres, malalts i pelegrins.

Fundació de l'Hospital d'en Guitard. Mural de la façana del pavelló de l'Administració de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, obra dels artistes Francesc Labarta i Mario Maragliano.

A Catalunya, pot ser a causa d'haver estat sota la influència carolíngia, van tenir un ressò més gran els decrets del sínode d'Aquisgrà del 816, presidit per

Lluís el Bondadós, en el qual el mateix emperador va recordar als bisbes que calia practicar la virtut de l'hospitalitat i establir en els capítols catedralicis institucions que vetlessin per l'acolliment dels desvalguts.

Les primeres notícies documentades sobre l'atenció als necessitats a la diòcesi de Barcelona són les disposicions testamentàries del bisbe Vives (974-

Assistència a un malalt en un hospital medieval

995), per les quals, una vegada satisfets tots els preceptes per ell establerts, els seus marmessors havien de destinar els béns que sobressin a l'adquisició d'ornaments litúrgics i a l'atenció dels pobres i pelegrins.

Durant la segona meitat del segle X, el comte Borell II firmà un tractat de bon veïnatge amb Abd-al-Rahman III i aconseguí un llarg període de calma en el qual es van incrementar els intercanvis econòmics i culturals amb la refinada Còrdova.

Augmentà la producció agrícola, es desenvoluparen els intercanvis comercials i a Barcelona, el comte Mir, que administrava la ciutat, va donar un gran impuls a les infraestructures, principalment les hidràuliques.

Durant aquest període de bonança econòmica apareixen gran nombre de fundacions religioses i també tenim referències del primer hospital o alberg de la ciutat que la historiografia barcelonina ha identificat com l'hospital d'en Guitard. Aquest hospital ha estat successivament conegut també amb els noms d'hospital de la Canonja, l'hospital de la Seu i casa hospital de la Santa Creu i Santa Eulàlia.

Són diverses i poc precises les tradicions que ens han estat transmises. Una d'elles atribueix la fundació d'aquest hospital a un tal Guitard, que s'ha volgut identificar amb el vescomte Guitard, que fou marmessor del comte Mir, el qual anà dues vegades a la cort califal de Còrdova com a ambaixador de Borell II. Guitard, segons aquesta tradició, dedicà una petita casa de la seva propietat, contigua al palau comtal, per acollir-hi pobres i malalts.

Potser, però, fóra més versemblant pensar que l'hospital, junt amb l'almoïna, van ser les grans obres caritatives de la Canònica. Existeix la hipòtesi agosarada del possible funcionament de l'hospital vers l'any 938, perquè en aquesta data es connecta la fundació a un llegat de terra situat a la muntanya de Montjuïc, al terme conegut per Vilanova, donat per un barceloní a la sagristia de la catedral en remei de la seva ànima. Com que en època més avançada el sagristà acostumava a dirigir l'hospital, tot podria assenyalar que aquell llegat fou emprat per fundar el primer hospital de Barcelona.

Si havia existit aquest l'antic hospital, en aquesta època, quedà probablement derruït o molt malmès, igualment com hi quedà la basílica paleocristiana i tota la ciutat, durant l'assalt d'al-Mansur l'estiu del 985, quan Barcelona fou saquejada i molts dels seus habitants exterminats o reduïts a captivitat.

La documentació també ens indica que l' ardiaca, científic i astrònom Sunifred Llobet féu testament l'any 995 i deixà un llegat a la casa hospital que estava situat davant de la porta de la Santa Creu. Les dades, però, no ens permeten pas saber si aquest llegat s'utilitzà per reconstruir l'antic hospital d'en Guitard.

El comte Ramon Berenguer III, el Gran, al juliol de l'any 1131 demana traslladar-se a l'Hospital de la Santa Creu per morir entre els pobres. Mosaic de la façana del pavelló de l'Administració de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, obra dels artistes Francesc Labarta i Mario Maragliano.

L'any 1009 el bisbe Aeci, amb el suport directe dels comtes, procedí a la restauració i dotació de la Canònica i va donar als canonges un lloc perquè poguessin viure en comunitat. El ressorgir de la Canònica augmentà el suport a tot un seguit d'institucions de caràcter caritatiu, entre elles a l'hospital de pobres i pelegrins. L'hospital fou continuadament afavorit per diverses donacions i en especial les fetes pel bisbe Deodat i els canonges l'any 1023, que van servir per fer-lo engrandir. El document

parla d'un hospici a tocar del pòrtic de la nau de la seu de la Santa Creu i Santa Eulàlia.

Les excavacions han demostrat que la basílica paleocristiana tenia un pòrtic orientat al NO, amb dues portes d'entrada. L'hospital es degué trobar al NE d'aquest pòrtic, entre la torre i el dormitori de la Canònica, a tocar de l'actual baixada de la Canonja.

El comte Ramon Berenguer I i la seva esposa Elisabet l'any 1045 decidiren ampliar l'hospital que havia fet construir en Guitard i dotar-lo amb els delmes que tenien sobre uns molins prop del Besòs. En aquest document, que no menciona en cap moment la Canònica, es marquen els seus límits que avui ens resulten molt imprecisos. Això ha donat peu a especular si en aquell moment hi havia dos o tres hospitals a la ciutat. El de la Seu en la ubicació abans esmentada, el d'en Guitard prop de l'absis de la catedral actual i un possible tercer, en unes cases a la vora de la seu que el prevere Amalric donà a Miró Guillem, l'any 1038.

Com que l'any 1103 Ramon Berenguer III lliurà a Bernat Frener algunes cases i obradors situades al costat de l'hospital d'en Guitard, es podria refermar la hipòtesi que aquest hospital es trobava en aquell sector, prop de la zona de tallers i de l'absis de l'actual catedral gòtica.

El 1090 l'hospital de la Santa Creu i Santa Eulàlia fou reconstruït i arribà a administrar un considerable patrimoni, principalment a les localitats de Les Corts, Sarrià i Reixac. Els cronistes diuen que l'any 1131, el mateix comte Ramon Berenguer III volgué ser portat a aquest hospital per morir entre els pobres.

Sembla que els hospitals van passar una època d'esmoreïment i de probables fusions, la qual cosa també podria explicar els diversos canvis de nom.

A partir de les disposicions del bisbe sant Oleguer de l'any 1133, l'hospital de la Seu va rebre els llits dels eclesiàstics difunts de la diòcesi, amb tot el parament, excepte les robes de seda. Va ser administrat per la Canònica fins al 1175, quan es decidí que ho fos per un clergue adscrit a l'altar de sant Nicolau.

Durant el primer quart del segle XIII, segons antigues tradicions, fou fundat l'Orde de la Mercè. Alguns historiadors fixen la data en l'any 1218. L'acte es celebrà a l'altar major de la catedral, en presència de Jaume I i del bisbe Berenguer de Palou. Com que el nou orde no tenia residència pròpia, el rei els cedí unes dependències de l'antic hospital, a tocar del palau reial, llavors conegut amb el nom d'hospital de Santa Eulàlia.

La vida de l'antic hospital de la Seu que la documentació sovint nomena com hospital d'en Guitard, en honor del seu hipotètic fundador, s'extingí l'any 1236 amb l'acord del bisbe, el capítol, els prohoms de la ciutat i el rei en Jaume, en pactar la unió de les seves rendes amb les de l'hospital del canonge Colom, que havia estat fundat durant el primer quart del segle XIII. Tanmateix, però, es decidí que els administradors de la institució continuarien estant sota l'autoritat i el control del bisbe i el capítol.

(Aquest treball ha estat publicat al setmanari Catalunya Cristiana de l'Arquebisbat de Barcelona el dia 12 de març de 2009)

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Reconeixement No Comercial Sense ObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative Commons

